

«Οι προκλήσεις, τα εμπόδια και οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και ειδικής φυσικής αγωγής στα πλαίσια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Εμπειρική έρευνα στο νομό Λακωνίας».

Κριτσίμηλιου Ελένη, MSc, Εκπαιδευτικός
kritsimiliou@hotmail.com

Περίληψη:

Η παρούσα εργασία διερευνά τις προκλήσεις, τα εμπόδια και τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και ειδικής φυσικής αγωγής στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, εστιάζοντας στο νομό Λακωνίας. Με αφετηρία τα βιώματα και τις δυσκολίες των εκπαιδευτικών, διατυπώνει ερωτήματα σχετικά με την αναγκαιότητα του θεσμού της παράλληλης στήριξης, το καθηκοντολόγιο και κυρίως τα προβλήματα που καλούνται να διαχειριστούν οι ειδικοί παιδαγωγοί στην καθημερινότητα του σχολείου προκειμένου να είναι αποδοτικοί ως προς το έργο τους. Στόχος της είναι η καταγραφή των βιωμάτων των εκπαιδευτικών, η ανάλυση των συστημικών εμποδίων και η πρόταση στρατηγικών μεταρρύθμισης που θα ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της συμπεριληπτικής διδασκαλίας στην Ελλάδα.

Παρέχεται μια ικανοποιητική ανάλυση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στο πεδίο της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα, ένα πεδίο που συχνά παραβλέπετε στην εκπαιδευτική έρευνα. Προτείνονται στρατηγικές και παρεμβάσεις που μπορούν να ενισχύσουν την υποστήριξη των εκπαιδευτικών και να βελτιώσουν τις συνθήκες εργασίας τους. Συνεπώς, η κατανόηση αυτών των παραμέτρων είναι κρίσιμη για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πρακτικών και την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης στους μαθητές με αναπηρία.

Μέσω της ποιοτικής έρευνας με ημιδομημένες συνεντεύξεις εκπαιδευτικών, το έργο αναδεικνύει τις διαρθρωτικές αδυναμίες του συστήματος, όπως η ανεπαρκής χρηματοδότηση, η έλλειψη εξειδικευμένων πόρων, τα γραφειοκρατικά εμπόδια και οι κοινωνικές προκαταλήψεις καθώς και τις στρατηγικές που υιοθετούνται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Επιπρόσθετα, η μελέτη αναλύει τα θεωρητικά πλαίσια και παιδαγωγικά μοντέλα που στηρίζουν την εφαρμογή της συμπεριληπτικής διδασκαλίας και προτείνει μεταρρυθμίσεις, με στόχο τη δημιουργία ενός πιο συμπεριληπτικού και αποτελεσματικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.

Τα ευρήματα επισημαίνουν τη σημαντική ανάγκη ενίσχυσης των υποστηρικτικών δομών, όπως ο θεσμός της παράλληλης στήριξης και την υιοθέτηση στρατηγικών που περιλαμβάνουν εναλλακτικές διδακτικές μεθόδους, διαρκή επιμόρφωση και ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και φορέων. Παράλληλα, ορίζονται προτάσεις για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πολιτικών και την αναμόρφωση του νομικού πλαισίου, ώστε να διασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση για όλους τους μαθητές. Συνολικά, η έρευνα συμβάλλει στη βιβλιογραφία μέσω της αποτύπωσης πραγματικών εμπειριών των εκπαιδευτικών και προτείνει πολιτικές και καλές πρακτικές για τη βελτίωση της ποιότητας της ειδικής εκπαίδευσης, με έμφαση στη συνεργασία, την επιμόρφωση και την ενίσχυση των διαθέσιμων πόρων.

Η έρευνα αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι όχι μόνο αναδεικνύει τις τρέχουσες προκλήσεις, αλλά και προτείνει συγκεκριμένες στρατηγικές που μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της ειδικής αγωγής, προάγοντας ένα σχολικό περιβάλλον που σέβεται τη διαφορετικότητα και ενισχύει την πλήρη ένταξη όλων των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά:

Προκλήσεις και εμπόδια, Εμπειρίες εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, Ειδική φυσική αγωγή, Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, Μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Ένταξη, Συμπερίληψη, Παράλληλη στήριξη, Α.με.Α.

Εισαγωγή:

Η ειδική αγωγή αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την δημιουργία μιας κοινωνίας που στηρίζει τη διαφορετικότητα και διασφαλίζει ίσες ευκαιρίες για όλους τους μαθητές. Στην Ελλάδα, παρά τις θεσμικές πρωτοβουλίες και τους νόμους (π.χ. Ν.3699/2008), οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής αντιμετωπίζουν σειρά προκλήσεων, από την έλλειψη πόρων και την ανεπαρκή επιμόρφωση μέχρι τα διοικητικά εμπόδια και τις κοινωνικές προκαταλήψεις.

Η συμπεριληπτική διδασκαλία προσκρούει στην πραγματικότητα του ελληνικού σχολείου και αναδεικνύει τις δυσκολίες που ερευνά η παρούσα μελέτη. Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής βρίσκονται καθημερινά αντιμέτωποι με προβλήματα όπως η ανεπαρκής χρηματοδότηση, η έλλειψη εξειδικευμένου εξοπλισμού και η δυσκολία πρόσβασης σε σύγχρονες τεχνολογικές υποδομές. Παράλληλα, η ανεπαρκής επιμόρφωση και η έλλειψη συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου οι εκπαιδευτικοί δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν πλήρως στις εξελισσόμενες ανάγκες των μαθητών τους. Στο πλαίσιο αυτό, η εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν αφορά μόνο την ακαδημαϊκή τους πρόοδο, αλλά και την κοινωνική, συναισθηματική και φυσική τους ανάπτυξη. Η ένταξη τους σε γενικές τάξεις, μέσω της παροχής των απαραίτητων υποστηρίξεων και προσαρμογών, ιδίως στον θεσμό της παράλληλης στήριξης και στην ειδική φυσική αγωγή, έχει αποδειχθεί ότι προάγει όχι μόνο την ακαδημαϊκή τους απόδοση αλλά και την ενίσχυση των κοινωνικών σχέσεων και της αυτοεκτίμησής τους.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο της ειδικής φυσικής αγωγής, η οποία διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη κινητικών, κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές μαθησιακές ανάγκες. Οι εκπαιδευτικοί της ειδικής φυσικής αγωγής αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις, όπως η έλλειψη εξειδικευμένου εξοπλισμού, η περιορισμένη πρόσβαση σε κατάλληλους χώρους άθλησης και η ανάγκη για εξατομικευμένα προγράμματα άσκησης.

Επιπρόσθετα, το σύστημα επηρεάζεται από διοικητικά εμπόδια και γραφειοκρατικές διαδικασίες που επιβραδύνουν την εφαρμογή υποστηρικτικών προγραμμάτων, ενώ οι κοινωνικές και πολιτισμικές προκαταλήψεις συνεχίζουν να εμποδίζουν την πλήρη ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις γενικές τάξεις. Αυτές οι διαρθρωτικές αδυναμίες επιδεινώνουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και απαιτούν την υιοθέτηση ολοκληρωμένων μεταρρυθμίσεων στο σύστημα.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει να καταγράψει τα βιώματα των εκπαιδευτικών, να εντοπίσει τα συστημικά εμπόδια και να προτείνει στρατηγικές και πρακτικές που θα επιτρέψουν την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της συμπεριληπτικής διδασκαλίας. Μέσα από μια ολιστική προσέγγιση που συνδυάζει θεωρητικά πλαίσια (όπως η συμπεριληπτική εκπαίδευση, ο κοινωνικός οικοδομισμός και η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης) με πρακτικές εφαρμογές και σύγχρονες διδακτικές μεθόδους, επιδιώκεται να αναδειχθούν οι πραγματικές ανάγκες και οι προοπτικές βελτίωσης του συστήματος.

Μέθοδος:

Η έρευνα υιοθέτησε μια ποιοτική προσέγγιση, βασισμένη σε ημιδομημένες συνεντεύξεις, λαμβανόμενες από δώδεκα εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής. Συγκεκριμένα στο δείγμα της έρευνας έλαβαν μέρος εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής οι οποίοι εργάζονται σε ειδικά σχολεία, όπως εκπαιδευτικοί ειδικής φυσικής αγωγής και αγγλικής γλώσσας αλλά και εκπαιδευτικοί παράλληλης στήριξης που εργάζονται σε σχολεία τυπικής εκπαίδευσης (δάσκαλοι, νηπιαγωγοί, φιλόλογοι) τόσο στη πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση του νομού Λακωνίας. Η διαδικασία ανάλυσης των δεδομένων περιλάμβανε τα εξής στάδια:

1. Μετεγγραφή: Ακριβής καταγραφή των συνεντεύξεων, διατηρώντας την αυθεντικότητα των απαντήσεων.
2. Εξοικείωση με τα δεδομένα: Προσεκτική ανάγνωση των μετεγγραφών για τον εντοπισμό αποσπασμάτων που ανταποκρίνονται στα ερευνητικά ερωτήματα.
3. Κωδικοποίηση: Ανάθεση κωδικών στα δεδομένα σύμφωνα με τα κριτήρια των Braun & Clarke (2012) και Τσιώλης (2014).
4. Μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα: Ομαδοποίηση των κωδικών σε θεματικές ενότητες και δημιουργία θεματικού χάρτη.
5. Έκθεση των ευρημάτων: Παρουσίαση των θεματικών εννοιών με επιλεγμένα αποσπάσματα, που τεκμηριώνουν τις απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα.

Η επιλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε μέσω σκόπιμης δειγματοληψίας (Creswell, 2011), εξασφαλίζοντας την καταλληλότητα και την επάρκεια των πληροφοριών για την βαθιά κατανόηση του φαινομένου. Η θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων συνδυάστηκε με ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και ανάλυση σχετικών νομοθετικών πλαισίων για να προσδιοριστούν τα κύρια εμπόδια, οι στρατηγικές αντιμετώπισης και οι ανάγκες για βελτίωση της ειδικής αγωγής.

Αποτελέσματα:

Η ανάλυση των ημιδομημένων συνεντεύξεων αποκάλυψε ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και ειδικής φυσικής αγωγής στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν ένα πλήθος προκλήσεων που επηρεάζουν τόσο την ποιότητα της διδασκαλίας όσο και την υποστήριξη των μαθητών με αναπηρίες. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι πολλά σχολεία στερούνται του απαραίτητου εξειδικευμένου εξοπλισμού, των προσβάσιμων αιθουσών και των τεχνολογικών βοηθημάτων, γεγονός που περιορίζει τις δυνατότητες παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν ότι η βασική τους κατάρτιση δεν είναι επαρκής για τις απαιτήσεις της σύγχρονης ειδικής αγωγής, ενώ οι ευκαιρίες για συνεχή επιμόρφωση και βιωματικές εκπαιδεύσεις είναι περιορισμένες. Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και διοικητικών στελεχών, οι εκπαιδευτικοί τονίζουν ότι η καλή συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των δύο ομάδων είναι κρίσιμη για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος. Η ενίσχυση των σχέσεων μέσω της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης μπορεί να βελτιώσει τις συνθήκες εργασίας και να ενισχύσει την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Συγκεκριμένα, οι στρατηγικές που προτείνονται περιλαμβάνουν τη βελτίωση της επικοινωνίας, τη δημιουργία ευκαιριών για συνεργασία και την παροχή αυτονομίας στους εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, οι πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες και η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των εκπαιδευτικών φορέων καθυστερούν την υλοποίηση των απαραίτητων μέτρων υποστήριξης. Οι κοινωνικές

και πολιτισμικές προκαταλήψεις, που συνοδεύουν τα στερεότυπα για τα άτομα με αναπηρία, δημιουργούν ένα περιβάλλον που δυσχεραίνει την πλήρη ένταξη των μαθητών στις γενικές τάξεις. Ειδικότερα, ο θεσμός της παράλληλης στήριξης, ο οποίος θεωρητικά προάγει την υποστήριξη μέσω της συμπεριληπτικής διδασκαλίας, παρουσιάζει πρακτικούς περιορισμούς λόγω έλλειψης πόρων και ανεπαρκούς κατάρτισης, με ιδιαίτερη δυσκολία στον τομέα της Ειδικής Φυσικής Αγωγής, όπου οι εκπαιδευτικοί δεν προβλέπεται να παρέχουν παράλληλη στήριξη σύμφωνα με τον Ν.449/2007. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων και υπηρεσιών υποστήριξης για την ειδική φυσική αγωγή, οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν διάφορες διδακτικές προσεγγίσεις, όπως η διαφοροποιημένη διδασκαλία, η χρήση βοηθητικών τεχνολογιών και οι πολυαισθητηριακές μεθόδους για να ενισχύσουν τη συμμετοχή και την ακαδημαϊκή απόδοση των μαθητών με αναπηρία. Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί ανέπτυξαν προσαρμοστικές στρατηγικές, όπως η αξιοποίηση εναλλακτικών διδακτικών μεθόδων, η αναζήτηση εξωτερικών συνεργασιών και η δημιουργία ανεπίσημων δικτύων υποστήριξης, τα οποία τους βοήθησαν να αντιμετωπίσουν μέρος των δυσκολιών.

Παρά ταύτα, οι υπηρεσίες υποστήριξης δεν είναι επαρκείς, ενώ ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των μαθημάτων απαιτούν περαιτέρω προσαρμογές ώστε να καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες των μαθητών. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί προτείνουν τη βελτίωση της χρηματοδότησης μέσω αύξησης των οικονομικών πόρων και της συνεργασίας με μη κυβερνητικές οργανώσεις, ώστε να ενισχυθούν οι υποστηρικτικές υπηρεσίες και να καλυφθούν οι ανάγκες των μαθητών. Παραμένει έντονη η ανάγκη για περαιτέρω επενδύσεις και ολοκληρωμένη υποστήριξη, ώστε να αντιμετωπιστούν πλήρως τα συστημικά εμπόδια και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των διδακτικών παρεμβάσεων.

Συνοπτικά, οι προκλήσεις κατανέμονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Έλλειψη Πόρων και Υποδομών: Πολλά σχολεία αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την ύπαρξη εξειδικευμένων υλικών, τεχνολογίας και κατάλληλων εγκαταστάσεων. Οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ η αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης και η συνεργασία με μη κυβερνητικούς φορείς προτείνονται ως μέτρα ενίσχυσης.
- Ελλιπής Επιμόρφωση: Οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε ενημερωμένα προγράμματα κατάρτισης, γεγονός που μειώνει την ικανότητά τους να ανταποκριθούν στις ποικίλες ανάγκες των μαθητών.
- Διοικητικά και Γραφειοκρατικά Εμπόδια: Οι περίπλοκες διαδικασίες και η ανεπαρκής στήριξη από τις διοικητικές αρχές καθυστερούν την παροχή υπηρεσιών.
- Κοινωνικές και Πολιτισμικές Προκαταλήψεις: Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις επηρεάζουν αρνητικά τόσο την εμπειρία των μαθητών όσο και τη λειτουργία των εκπαιδευτικών.
- Θεσμός της Παράλληλης Στήριξης: Η εφαρμογή του θεσμού αυτού, βασισμένη σε θεωρητικά πλαίσια όπως η συμπεριληπτική εκπαίδευση, έχει αποδώσει θετικά αποτελέσματα στην ακαδημαϊκή επίδοση και την κοινωνική ένταξη των μαθητών, αλλά απαιτεί περαιτέρω βελτιώσεις όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση και τους διαθέσιμους πόρους. Στην ειδική φυσική αγωγή, όπως και σε άλλες ειδικότητες, οι εκπαιδευτικοί δεν προβλέπεται να παρέχουν παράλληλη στήριξη, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

Οι ενέργειες των εκπαιδευτικών για αντιμετώπιση των προκλήσεων και των εμποδίων συνοψίζονται στις εξής πρακτικές :

- Χρήση Εναλλακτικών Διδακτικών Μεθόδων

Παρά τις δυσκολίες, πολλοί εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής επιδεικνύουν ευελιξία και καινοτομία στην εφαρμογή εναλλακτικών διδακτικών μεθόδων. Αυτές περιλαμβάνουν τη χρήση διαδραστικών τεχνολογιών, την ανάπτυξη εξατομικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης και τη συνεργασία με άλλους επαγγελματίες. Μέσα από αυτές τις στρατηγικές, οι εκπαιδευτικοί καταφέρνουν να προσαρμόσουν τη διδασκαλία τους στις ανάγκες των μαθητών τους.

- Συνεργασία με Γονείς και Κοινότητα

Η ενεργή συνεργασία με τους γονείς και την τοπική κοινότητα αποτελεί βασικό παράγοντα για την επιτυχή αντιμετώπιση των προκλήσεων. Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής επιδιώκουν την οικοδόμηση θετικών σχέσεων με τους γονείς, προσφέροντας συμβουλευτική και υποστήριξη, καθώς και την ενίσχυση της συμμετοχής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, η ευαισθητοποίηση και η εκπαίδευση της κοινότητας συμβάλλουν στη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος.

- Διαρκής Επαγγελματική Ανάπτυξη

Παρά την έλλειψη επίσημων προγραμμάτων κατάρτισης, πολλοί εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής αναζητούν διαρκώς ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη. Συμμετέχουν σε σεμινάρια, εργαστήρια και συνέδρια, και επιδιώκουν την αυτομόρφωση μέσα από την ανάγνωση επιστημονικών άρθρων και τη συμμετοχή σε επαγγελματικά. Αυτές οι προσπάθειες ενισχύουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, επιτρέποντάς τους να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τις προκλήσεις της ειδικής αγωγής.

- Εφαρμογή Συστημάτων Υποστήριξης

Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής εφαρμόζουν συστήματα υποστήριξης για να ενισχύσουν την αυτονομία και την κοινωνική ένταξη των μαθητών τους. Αυτά τα συστήματα περιλαμβάνουν την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, την προώθηση της συνεργατικής μάθησης και τη χρήση θετικών ενισχύσεων. Μέσα από αυτές τις πρακτικές, οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην ενδυνάμωση των μαθητών τους και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.

Η συνολική εικόνα που αποκαλύπτεται είναι αυτή μιας πολυδιάστατης πρόκλησης, όπου η συντονισμένη προσπάθεια σε όλους τους τομείς από τις υποδομές και την επιμόρφωση μέχρι τη διοικητική οργάνωση και την κοινωνική υποστήριξη, είναι απαραίτητη για τη μεταρρύθμιση της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα.

Συζήτηση:

Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής δεν είναι μεμονωμένες, αλλά συνδέονται με διαρθρωτικές αδυναμίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Αυτές αποτελούν συστηματικό ζήτημα που απαιτεί πολιτικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις. Η έλλειψη χρηματοδότησης και οι γραφειοκρατικές δυσκολίες απαιτούν μεταρρυθμίσεις σε επίπεδο πολιτικής και διοίκησης. Επιπλέον, ο θεσμός της παράλληλης στήριξης, παρόλο που υποστηρίζεται από θεωρητικά πλαίσια όπως η συμπεριληπτική εκπαίδευση, επηρεάζεται από πολιτιστικούς και κοινωνικούς παράγοντες που εμποδίζουν την πλήρη εφαρμογή της. Η ανταλλαγή γνώσεων και η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και φορέων ειδικής αγωγής είναι κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών παρεμβάσεων, ενώ η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και η ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μπορούν να συμβάλουν στη μείωση του επαγγελματικού στρες και στην ενίσχυση της ποιότητας της διδασκαλίας. Συζητείται επίσης η επίδραση των κοινωνικών και πολιτιστικών παραγόντων, όπως ο στιγματισμός και οι οικονομικές ανισότητες. Επιπλέον, η έμφαση δίνεται στις στρατηγικές που υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί όπως η διαφοροποιημένη διδασκαλία, η χρήση τεχνολογίας και η ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας ως μέσα για την υπέρβαση των εμποδίων. Τονίζεται ότι οι πολιτικές συμπερίληψης πρέπει να εστιάσουν στη δημιουργία ενός ευέλικτου και προσαρμόσιμου συστήματος εκπαίδευσης που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μαθητών. Για τη βελτίωση της ειδικής αγωγής, προτείνονται:

- Η συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.
- Η βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογενειών.
- Η ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής.
- Η ανάπτυξη εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- Η θεσμική υποστήριξη και αναγνώριση του ρόλου των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής.

Συμπεράσματα:

Η έρευνα αναδεικνύει ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν πολυδιάστατες προκλήσεις, οι οποίες επηρεάζουν την ποιότητα της διδασκαλίας και την πλήρη ένταξη των μαθητών με αναπηρίες. Η ενίσχυση των εκπαιδευτικών μέσω εξειδικευμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης, η αναβάθμιση των σχολικών υποδομών και η προώθηση μιας πιο συνεργατικής κουλτούρας μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και διοικητικών φορέων αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Επιπλέον, η συστηματική αξιολόγηση και ανατροφοδότηση των προγραμμάτων ειδικής αγωγής, σε συνδυασμό με τη διά βίου μάθηση για τους εκπαιδευτικούς, θα συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης για τους μαθητές με αναπηρία. Η ενσωμάτωση τεχνολογιών, η ανάπτυξη στρατηγικών διαφοροποιημένης διδασκαλίας και η καλλιέργεια θετικών στάσεων απέναντι στη συμπερίληψη είναι θεμελιώδη στοιχεία για ένα δίκαιο και ισότιμο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η παρούσα έρευνα ανέδειξε κρίσιμες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής, όπως η έλλειψη επιμόρφωσης, η ανεπαρκής υλικοτεχνική υποδομή και η περιορισμένη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων. Η συναισθηματική και επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών, καθώς και οι διοικητικές δυσκολίες, αναδεικνύουν την ανάγκη για άμεση θεσμική παρέμβαση. Για τη βελτίωση του συστήματος ειδικής αγωγής, απαιτείται πολυεπίπεδη προσέγγιση που περιλαμβάνει τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, την αύξηση της χρηματοδότησης για υλικοτεχνικές υποδομές και την ενίσχυση της θεσμικής κατοχύρωσης του ρόλου των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής. Η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ

εκπαιδευτικών, γονέων και φορέων μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ η υιοθέτηση διεθνών καλών πρακτικών μπορεί να προσφέρει ένα λειτουργικό μοντέλο εξέλιξης. Τέλος, η πολιτεία οφείλει να επενδύσει σε πολιτικές που προωθούν τη συμπερίληψη, εξασφαλίζοντας ένα δίκαιο και προσβάσιμο εκπαιδευτικό περιβάλλον για όλους τους μαθητές. Συμπερασματικά, απαιτείται μια ολιστική προσέγγιση που περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Την ενίσχυση των πόρων και των υποδομών μέσω της αυξημένης κρατικής χρηματοδότησης και της συνεργασίας με μη κυβερνητικούς φορείς.
- Τη δημιουργία στοχευμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης, που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των εκπαιδευτικών και θα βελτιώνουν τις διδακτικές τους μεθόδους.
- Την απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών και την ενίσχυση της επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και διοικητικών στελεχών, ώστε να μειώνονται τα συστημικά εμπόδια και να ενισχύεται η υποστήριξη προς στους μαθητές.
- Την ανάπτυξη εξατομικευμένων διδακτικών προγραμμάτων που προσαρμόζονται στις μοναδικές ανάγκες κάθε μαθητή, ώστε να επιτυγχάνεται πλήρης συμμετοχή και βελτίωση της απόδοσης.
- Τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας και την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων, από εκπαιδευτικούς και γονείς έως διοικητικούς φορείς και ειδικούς, για τη διαμόρφωση ενός ολιστικού και συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.
- Την αναθεώρηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης. Παρά το γεγονός ότι έχει αποδειχθεί αποτελεσματικός, χρειάζεται περαιτέρω ανάπτυξη και επέκταση ώστε να καλύπτει περισσότερες εκπαιδευτικές κατηγορίες.

Περιορισμοί της Έρευνας και Μελλοντικές Ερευνητικές Προτάσεις:

Περιορισμοί:

- Περιορισμένη Γεωγραφική Κάλυψη: Η έρευνα επικεντρώθηκε στη Λακωνία, περιορίζοντας τη γενικευσιμότητα.
- Μικρό Μέγεθος Δείγματος: Το δείγμα των δώδεκα (12) εκπαιδευτικών αν και θεωρείται επαρκές, ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζει πλήρως τις εμπειρίες του συνολικού πληθυσμού.
- Μεροληψία των Συμμετεχόντων: Οι προσωπικές εμπειρίες και αντιλήψεις μπορεί να έχουν επηρεάσει τα αποτελέσματα.
- Έλλειψη Μακροχρόνιας Παρακολούθησης: Η απουσία μακροχρόνιων δεδομένων περιορίζει την αξιολόγηση των διαρκών επιπτώσεων.
- Εστίαση σε Ποιοτικά Δεδομένα: Η έρευνα βασίστηκε κυρίως σε ποιοτικά δεδομένα.

Μελλοντικές Ερευνητικές Προτάσεις:

- Επέκταση της Γεωγραφικής Κάλυψης και Αύξηση του Μεγέθους του Δείγματος: Εξέταση σε περισσότερες περιοχές και συμπερίληψη μεγαλύτερου δείγματος για πιο αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα.
- Συνδυασμός Ποσοτικών και Ποιοτικών Μεθόδων: Χρήση μεικτών μεθόδων για μια ολοκληρωμένη ανάλυση.
- Μακροχρόνια Παρακολούθηση: Εφαρμογή μακροχρόνιων μελετών για την αξιολόγηση της επίδρασης των εκπαιδευτικών πρακτικών.

- Διερεύνηση Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης: Ανάλυση των αναγκών υποστήριξης των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της ψυχικής τους ευημερίας.
- Ενίσχυση της Συνεργασίας με τις Οικογένειες: Διερεύνηση στρατηγικών συνεργασίας για την ενίσχυση της υποστήριξης των μαθητών τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι.
- Τεχνολογικές Λύσεις: Διερεύνηση της αποτελεσματικότητας νέων τεχνολογικών εργαλείων στην ειδική αγωγή.
- Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών Πολιτικών και Επαγγελματικών Κοινοτήτων Μάθησης: Βελτίωση των υφιστάμενων πολιτικών και ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών.
- Στοχευμένη Επαγγελματική Ανάπτυξη: Διερεύνηση των αναγκών για εξειδικευμένα προγράμματα επιμόρφωσης που θα ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες προκλήσεις των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής.

Βιβλιογραφικές Αναφορές:

Βασιλείου, Ε. & Χαριτάκη, Γ. (2015). Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών της Γενικής Τάξης για την ένταξη μαθητών με Ειδικές Μαθησιακές Ανάγκες. Ανακοίνωση στο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, Αθήνα. Ανακτήθηκε από <http://dx.doi.org/10.1268>

Γεωργιάδη, Μ. & Κουρκούτας, Η. & Καλύβα, Ε.(2007). Η συνεκπαίδευση (inclusion) στην Ευρώπη. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας .Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ανακτήθηκε από: <http://conf2007.edu.uoi.gr/Praktika/1236-1328.pdf>

Δούρου,Π.(2014). Η κοινωνική υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τα αποτελέσματα της :Παραδείγματα ευρωπαϊκών χωρών. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014,45-53.

Ε.Σ.Α.μεΑ. (2008). Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας. Εγχειρίδιο εκπαιδευομένου.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) (2020). Μελέτη για τη Μετάβαση από την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση χωρίς Αποκλεισμούς. ISBNe-book (PDF): 978-618-5124-44-1

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2010) Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την επιτροπή των Περιφερειών. Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010- 2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μία Ευρώπη χωρίς εμπόδια.

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή (2011) .Βασικές Αρχές για την Προώθηση Ποιοτικής Ενταξιακής Εκπαίδευσης – Προτάσεις για πρακτική, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education www.european-agency.org

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή ,2011δ.Participation in Inclusive Education–A Framework for Developing Indicators [Η Συμμετοχή στην Ενταξιακή Εκπαίδευση – Ένα πλαίσιο Ανάπτυξης Δεικτών].

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή, 2011γ. Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education—Recommendations for Practice Βασικές Αρχές για την Προαγωγή της Ποιότητας στη Συνεκπαίδευση – Προτάσεις για Πρακτική Εφαρμογή]. Οντένσε, Δανία: Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή.

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ειδική Αγωγή και την Ενταξιακή Εκπαίδευση (2014). Πέντε βασικά μηνύματα για την ενταξιακή εκπαίδευση. Από τη θεωρία στην πράξη ISBN: 978-87-7110-525-4

Ευρωπαϊκός Φορέας Ειδικής Αγωγής (2003). Η Ειδική Αγωγή στην Ευρώπη. Δίκτυο πληροφόρησης για την εκπαίδευση στην Ευρώπη, Ευρυδίκη. Διαθέσιμο στο www.european-agency.org

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή, 2011α. Η Χαρτογράφηση της Εφαρμογής Πολιτικών για την Ενταξιακή Εκπαίδευση: Μια διερεύνηση των προκλήσεων και των ευκαιριών για την ανάπτυξη δεικτών. Οντένσε, Δανία: Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή.

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή, (2005). Συμμετοχική Εκπαίδευση και πρακτικές στην Τάξη στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Συνοπτική Έκθεση. Οντένσε, Δανία: Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή.

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ειδική Αγωγή και την Ενταξιακή Εκπαίδευση, 2014. Vocational Education and Training – Summary of Country Information [Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση – Περίληψη Πληροφοριών για τις Χώρες].

Ηνωμένα Έθνη (2006). Σύμβαση για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ). Διαθέσιμο στο: www.un.org/disabilities/documents/convention/crpd_greek.doc

Καραγιάννη, Ε., & Κλαδάκης, Ι. (2012). Συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ των δασκάλων, Πρακτικά 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Ελληνικό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ., 5-7 Οκτωβρίου.

Καραγιαννίδου, Σ. (2018). Μελέτη ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων για την μαθησιακή ένταξη των ΑΜΕΑ: μια συγκριτική προσέγγιση Βορρά (Σουηδίας, Γερμανίας) και Νότου (Ελλάδα και Κύπρου).

Κουντουριώτου, Π., Δημακοπούλου, Μ. & Πολυχρονοπούλου, Σ. (2014). Στάσεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στο δικαίωμα των μαθητών με ε.ε.α. στη συνεκπαίδευση: ερευνητική μελέτη. Ανακτήθηκε από <http://dx.doi.org/10.12681/edusc.198>

Ν. 2217 2014 (ΦΕΚΒ' 2217 13.08.2014). Ρύθμιση θεμάτων πρόσληψης αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών στις δομές της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης.

Ν. 3699 2008. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

N. 4074 2012 (ΦΕΚ Α'88 11.4.2012).Κύρωση της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του προαιρετικού πρωτοκόλλου στη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

N.3699 2008.(ΦΕΚΑ'199 2.10.2008).Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

N.4115 2013(ΦΕΚΑ'24 30.1.2013). Άρθρο39 που αφορά θέματα ειδικής αγωγής.

Πατσιαλίδου (2018). Διερεύνηση των απόψεων των καθηγητών της Ειδικής αγωγής σχετικά με τη συμβολή της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρίες στα Ε.Ε.Ε.Ε.Κ (Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης) στην κοινωνική τους ένταξη. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 8, 1319-1330.

Τσιώλης Γ., (2014), Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα. Αθήνα: Κριτική.

Avramidis, E. (2005). Developing Inclusive Schools: Changing Teachers' Attitudes and Practices through Critical Professional Development. Paper Presented at the Inclusive and Supportive Education Congress, International Special Education Conference, Inclusion: Celebrating Diversity? 1-4 August 2005, Glasgow, Scotland.

Berhanu,G.(2016):Special Education Today in Sweden. Advances in Special Education, 28,2 Booth, T. & Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion. Developing learning and participation in schools. Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE). 09-241.

Braun V. και V. Clarke, 2012, "Thematic analysis" στο: H. Cooper (επιμ.), APA Handbook of Research Methods in Psychology, Ουάσιγκτον: American Psychological Association, 51-77.

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2018). Inclusive education in Europe: Putting theory into practice. <https://www.european-agency.org>

IE+ Προώθηση θετικών στάσεων και τεκμηριωμένων πολιτικών για μια ενταξιακή εκπαίδευση. (2022). Αριθμός Συμφωνίας: 2017-3338 001-001. Ενταξιακή εκπαίδευση: η μελλοντική πορεία συστάσεις για πολιτικές της IE+

Koutselini, M. & Agathangelou, S. (2009) Human Rights and Equity in Teaching, in Ross, A. (ed) Human Rights and Citizenship Education. London: CiCe, pp. 237 – 243.

O'Brien, K.T., Vanderloo, L.M., Bruijns, B.A., Truelove, S., & Tucker, P. (2018). Physical activity and sedentary time among preschoolers in centre-based childcare: a systematic review. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 15, 117. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1186/s12966-018-0745-6.pdf>

Slee, R. (2018). Defining the scope of inclusive education. 2020 Global Education Monitoring Report (UNESCO).

What Works in Special and Inclusive Education: Using Evidence-Based Teaching Strategies.
David Mitchell, Dean Sutherland. Routledge, 18 Feb 2020 - Education - 446 pages

Xanthopoulou, P. (2017). Co-teaching Co-education in Greece secondary mainstream classroom-From the perspective co-teachers and children with special educational needs.
University of Exeter.